

A kábítószerelés pszichológiai háttértényezőinek feltárása és preventív törekvések a fegyveres testületek állományában

Dr. Szilágyi Zsuzsanna orvosezredes, Ph.D.

Kulcsszavak: drog-prevenció, pszichológiai hatótényezők, társas környezet szerepe

A tanulmányunk célja, hogy azokat a Magyar Honvédség sorállományában végzett kutatási tapasztalatainkat bemutassuk, amelyek feltárják a kábítószerelés megelőzésének pszichológiai irányait. Ezen vizsgálatok kapcsán a fegyveres testületek sorállományára speciálisan jellemző pszichológiai háttértényezők feltárására törekedtünk. Hosszú távú célkitűzésünk a kábítószer fogyasztásra való hajlamot okozó háttértényezők preventív korrigálása. A kapcsolódó mintavétel 1155 sorállományú katona (átlag életkoruk 21 év) kérdőíves megkérdezésével folyt 2003-ban. A minta reprezentatív korcsoportra nézve. Eredményeink azt mutatják, hogy számos olyan, a kábítószer kipróbálásának szempontjából pszichológiai és életmódbeli hajlamot, illetve protektív tényezőkről beszélhetünk, amelyek alakulása kifejezetten a fegyveres testületekre jellemző. Ezek a faktorok többek között az életkörülmények változása, a tolerancia, a kábítószer-fogyasztók személyiségbeli eltérő megítélése, a társas orientáció és a segítségnyújtás szerkezete.

Összességében elmondható, hogy a fent említett személyiségbeli és életmódbeli tényezők megismerésével képessé válhatunk a kábítószer-fogyasztás szempontjából kifejezetten veszélyeztetett fiatalok szűrésére és a drog fogyasztásuk kialakulásának preventív kezelésére.

Bevezetés

A deviáns magatartásformák – amelyek közül vizsgálatunkban a kábítószerkipróbálásával foglalkozunk – kutatásakor mindig szem előtt kell tartani, hogy a „deviancia” kifejezés

a társadalom többségétől való eltérésre hívja fel a figyelmet, gyakran felzaklatják és nyugtalanítják a közvéleményt, felgerjesztik a személyes fenyegetettség érzését. Ez még inkább érvényes a Magyar Honvédség állományára, a sorkatonákra. Éppen azért, hogy ne, mint ismeretlen veszélyre tekintsünk a sorállományú katonák esetleges deviáns magatartásformáira, minél többet meg kell tudnunk a kábítószerkipróbálás háttértényezőiről és a katonák pszichológiai viszonyulásáról, attitűdjeiről a drog-fogyasztással kapcsolatosan.

Ehhez szükségünk van a sorállományú katonák kábítószerfogyasztási szokásaik felmérésére, a kábítószerrel kapcsolatos ismereteik átfogó vizsgálatára. Annál is inkább, mivel pontosabban, felkészültebben közvetíthetnénk a kábítószer-kipróbálást negatív fényben megvilágító attitűdöket a katonák felé, illetve akár meggyőzhetnénk őket a fogyasztás veszélyeiről. Sokkal inkább segíthetnénk a drog-prevencióban, illetve a fogyasztás és kipróbálás elkerülésében, mint az adott kortárs csoportok, illetve baráti társaságok.

Mivel nem kérdéses (*I. táblázat*), hogy a kábítószerfogyasztásra irányuló szándék jelen van a katonák körében, a Magyar Honvédség keretében végzendő vizsgálatoknak nem az a feladata, hogy megbélyegezze ezeket az egyéneket, hanem ahhoz hogy kezelni, a megelőzés szempontjából pozitívan befolyásolni tudjuk, a kábítószer kipróbálására vonatkozó szándékról minél többet meg kell tudnunk. Meg kell ismernünk a fogyasztás hátterében meghúzódó okokat, akár a kipróbálásra ösztönző úgynevezett kockázati, avagy hajlamosító faktorokról, akár az éppen a védettséget biztosító protektív tényezőkről van szó.

A teljesen drogmentes társadalom nem lehet reális jövőkép, ugyanakkor a drogmentes életet igenis elérendő célként kell kitűznünk. Ehhez esélyt kell teremteni arra, hogy a fiatalok képessé váljanak egy produktív életstílus kialakítására és a drogok viszszaautasítására, tehát azon tényezőterületeket kell megismernünk, ame-

lyek a kábítószerfogyasztásra hajlamosítanak, illetve védettséget biztosítanak. Annak érdekében tesszük mindezt, hogy az esetlegesen kockázati tényezők helyett „produktívabb alternatívákat” ajánlhassunk fel, kitűzve ezzel a kábítószer prevenció irányelveit. A probléma megoldását az emberi viselkedés pszichológiai mozgatórugóiban kell keresnünk, azokban a személyiségbeli vonásokban, motivációkban, véleményekben, értékekben és attitűdökben, amelyek a drog-fogyasztó cselekvést előkészítik, illetve a kábítószer-kipróbáló viselkedést meghatározzák.

A kábítószerfogyasztásra hajlamosító és védő tényezők áttekintése

Magát a kábítószerfogyasztást számos megközelítésből próbálták ez idáig magyarázni. Régóta hangoztatják a kutatók, hogy az élet valamely szakaszában megnő annak a kockázata, hogy az egyén elkezd valamilyen kábítószerrel használni (ezt az időszakot leginkább a serdülőkorra tették). Egyértelműen kimutatták, hogy összefüggés van az egyéni jellemvonások, környezeti feltételek, ha úgy tetszik életmódbeli hatások, valamint a kábítószer fogyasztó viselkedés kialakulása között. A kábítószeres fiatalokkal foglalkozó szakemberek gyakran tapasztalják, hogy a kábítószer megkezdésének esélye különbözik egyénenként, még akkor is, ha például két fiatal esetében egyébként azonosak a környezeti feltételek. Ez azt jelentheti, hogy az egyik fiatal ugyanolyan körülmények között kábítószerfüggővé válhat, a másik viszont ellenáll és talán észébe sem jut

kipróbálni valamilyen kábítószer.

Sokan vizsgálták ezen egyéni eltérések okait, és ennek eredményeként számos individuális kockázati faktort tártak fel, amelyek megléte, vagy éppen hiánya befolyásolhatja a kábítószer-szerzés kialakulását. Ezek közül a következőket érdemes kiemelni:

Családtörténet

A kábítószerfogyasztás kialakulásában szinte minden kutató első helyre sorolja a családot, mint protektív környezeti tényező kiesését (pl. szülők válása vagy mindkét szülő elvesztése) vagy a családi rendszer nem kielégítő működését. Vizsgálatok bizonyították, hogy ha a család történetében (szülők, nagyszülők, közeli vérrokonok) jelen van a kábítószerhasználat, a gyermek esetében a kábítószerfogyasztóvá válás valószínűsége megnövekszik.

Emellett a családi nevelési stílusnak is komoly szerepe van abban, hogy kábítószerfogyasztóvá válhat a fiatal. A túlzottan szigorú, vagy éppen túlzottan engedékeny szülői magatartás is előrejelzője lehet a kipróbálásnak. Ekkor a túlzott szigor elől menekül vagy a szabadidő eltöltését nem ellenőrzik, vagy strukturálják a szülők kellőképpen.

Autonómiára vonatkozó fokozott igény

Az autonómia, illetve az ezért folytatott küzdelem a serdülőkorban, de még a fiatal felnőttkorban is jelentős tényező lehet. Gondoljunk csak arra, hogy a sorállományú katonák bár már életkorukban kinőttek a serdülő-

lőkorból, azonban sem anyagi, sem szocializációs körülményeik nem különböznek oly mértékben a serdülőlőkéttől, mint azt sok fiatal szeretné. Szüleikre kell támaszkodniuk mind anyagi, mind erkölcsi tekintetben ahhoz, hogy fenn tudják tartani magukat. Sok fiatal szeretne ezzel egy időben a szüleitől elszakadni, meghatározni önmagát, jövőbeli céljait, munkáját, hivatását és társas kapcsolatait másoktól függetlenül. A kábítószerhasználatának választása úgy tűnik, hogy számos fiatal számára az önállóság, a saját sors irányításának egy fontos megnyilvánulása lehet.

A teljesítmény szerepe

Bár egy sorállományú katonának életkorából fakadóan igen fontos lehet az autonómiáért folyó törekvés, az intim kapcsolatok, barátságok megalapozása, azonban minden fiatalra valamely mértékben meghatározóan hat a tanulmányi, illetve munkahelyi (a katonák esetében a Magyar Honvédségnél nyújtott) teljesítménye. A tanulási tapasztalatai, katonai teljesítményének sikeressége vagy éppen sikertelensége szerepet játszhat a kábítószerhasználatában vagy elutasításában. A vizsgálatok azt mutatták, hogy a gyenge tanulmányi teljesítmény növeli a kábítószer kipróbálásának valószínűségét. Az ilyen fajta kábítószerhasználat mögött sok esetben a kudarc áll, nem a fiatal értelmi képessége. Sokkal fontosabb, hogy a fiatal képes-e megküzdeni a kudarcral és be tud-e illeszkedni az új környezetbe, vagy a kudarcot fokozott stresszként éli át, és a kábítószer-szerzésbe menekül.

A kortárscsoport szerepe

Nagy hatású lehet a barátok, katonatársak szerepe is, mivel számos fiatalnak igen fontos valamilyen csoportba tartozás. Ha abban a csoportban, amely számára kifejezetten vonzó, a kábítószer fogyasztás megszo- kott, sőt alapkövetelmény, akkor úgy fogja érezni, hogy neki is kell fogyasztania. Nem akar kilógni a sorból, azonosulni akar a csoport tagjaival, egy ilyen helyzetben a csoportból eredő nyomás igen jelentős lehet. Így hát számos esetben a baráti környezet váltja ki a kábítószer-fogyasztást, hiszen vagy a csoportba való bekerülés vagy éppen a bennmaradás feltétele a kábítószerfogyasztás.

A kockázati faktorok csoportja

A kábítószerfogyasztás kialakulásában szerepet játszhat több kockázati faktor egyidejű, tartós, illetve egymást követő összekapcsolódása. Jelen kutatásban olyan kockázati tényezőket vizsgáltam a katonák esetében, amelyek a személyiségükben, toleranciájukban, társas orientációjukban és életmódjukban jelenhetnek meg speciális mintázatban kifejezetten a kábítószer fogyasztókra vagy kipróbálási szándékkal rendelkezőkre jellemzően. A következőkben áttekintjük azokat a pszichológiai háttértényező-csoportokat, amelyek jelen vizsgálatunk eredményei alapján szerepet játszhatnak a kábítószer kipróbálásában.

De ezt megelőzően át kell tekintenünk azokat a vizsgálatokat, amelyek a kábítószer kipróbálására vonatkozó

hajlamosító tényezők és a protektív faktorok kölcsönhatásáról szólnak. Ez a megközelítés arra vonatkozik, hogy a kockázati és a védő faktorok jelenlétének aránya és súlypontja jellemző lehet a kábítószer kipróbáló magatartásban. Ennek feltárására három lehetséges megközelítési módot különböztetnek meg, amelyben a rizikó tényezők és a protektív tényezők szerepét egymáshoz viszonyítva elemzik.

A „*rizikó-protektív*” mechanizmus szerint ha az egyén esetében egyszerre több hajlamosító tényező van jelen, attól még környezete, saját értékrendje és/vagy személyisége adhat olyan megerősítő, protektív válaszokat, amely védő funkciót tölthet be a fiatal számára. Például a szülői kötődés dominánsabb volta védheti a fiatalt a deviáns kortárscsoport hatásától.

A „*protektív-protektív*” mechanizmus esetében túlsúlyban vannak a védő mechanizmusok, veszélyeztető tényezőkről szinte nem is beszélhetünk, nincsenek jelen vagy csak elhanyagolható mértékben fejtik ki hatásukat.

„*Rizikó-rizikó*” mechanizmus esetében a hajlamosító tényezők halmozottan vannak jelen, viszonyukra az egymásra épülés jellemző. Egyik kockázati tényező a másik kialakulásában játszhat döntő szerepet, vagy felé tolhatja a fiatalt. Például a deviáns kortárscsoporthoz való kötődés a gyenge tanulmányi, illetve munkahelyi teljesítményben jelenik meg, amely a sorozatos kudarc hatására önértékelési zavarhoz vezethet, amely később az egyén személyiségvonásaiba és értékrendszerébe is beépülhet.

A kábítószerkipróbálást befolyásoló pszichológiai háttér tényezők

A személyiség szerepe – „Big Five” vizsgálat

A személyiség jellemzésére szolgáló független dimenziók az ún. „Big Five” megközelítés [11] alapján a következők: extravertió, együttműködés, lelkiismeretesség, érzelmi stabilitás és nyitottság. A „Big Five” kérdőívek a fenti öt dimenzió mentén azokat az általános személyiségvonásokat próbálják megragadni, amelyek lehetőséget nyújtanak a személy alapvető emocionális, interperszonális, motivációs és tapasztalati különbségeinek megragadására és átfogó leírására. A személyiség igen összetett, amely genetikai meghatározottságán (pl. temperamentum) túl olyan általános összetevők mentén írható le, amelyek vizsgálata lehetőséget ad arra, hogy specifikus tényezőkkel, jelen esetben a drogfogyasztó magatartással összefüggésben keressük a jellegzetes és megragadható személyiség-sajátosságok specifikus mintázatát. Szerettünk volna képet kapni a katonák általános személyiségjellemzőinek vizsgálatán túl a drogfogyasztó magatartás sajátos „személyiségprofiljáról” illetve a nem fogyasztóktól való „eltérés” irányáról és mértékéről.

A kérdőívben az ehhez kapcsolódó kérdések a következők voltak:

Mennyire pontosan illik egy kábítószerfűgőre:

- hogy gondoskodó, segítőkész, együttműködő,

- hogy pontos, céltudatos, határozott,
- hogy érzelmileg kiegyensúlyozott, higgadt,
- hogy ragaszkodik a szokásaihoz,
- hogy a bevált dolgokat előnyben részesíti az újakkal szemben,
- hogy gondoskodó, segítőkész, együttműködő,
- hogy pontos, céltudatos, határozott,
- hogy csendes, visszahúzódo, szeret egyedül lenni,
- hogy érzelmileg csapongó, félénk, szorongó,
- hogy kíváncsi, élénk fantáziájú, kedveli a változatosságot,
- hogy önző, ellenséges, kötözködő.

Azt feltételeztük, hogy az eltérő drogfogyasztó magatartással jellemezhető katonák a vizsgált öt dimenzió mentén eltérő profilt fognak mutatni. Az extravertió, együttműködés, lelkiismeretesség, emocionális stabilitás és nyitottság területén egy sajátos hangsúlyeltolódás jelenhet meg a drogfogyasztással, s az ehhez köthető viselkedéssel, értékekkel, érzelmi, társas-kapcsolati jellemzőkkel, teljesítménnyel összefüggésben.

A segítségkérés kapcsolata a kábítószerkipróbáló viselkedéssel

Segítségnyújtás kérése, illetve az öröm megosztása másokkal feszült helyzetben érzelmi támaszt nyújt. Vitathatatlan, hogy a kielégítő és jó minőségű kommunikáció hiánya súlyos következményekkel járhat pszi-

chés jólétünkre és fizikai egészségünkre nézve [12], depresszióhoz vezető krónikus magányt [13], alkoholizmust és kábítószer-függőséget okozhat [14]. A katonák vizsgálatában mind az általános, mindennapi kommunikációt, a lelki problémával és az anyagi problémával kapcsolatos segítségkérést, illetve a kábítószerrel összefüggő aktív kommunikációt vizsgáltuk. A társas támasz kérdésénél abból indultunk ki, hogy ha a fiatalok segítségnyújtást várhatnak és kérnek számukra fontos személyektől, akkor ez egy feszült, problémás helyzetben érzelmi támaszt nyújt.

A társas orientáció szerepe a kábítószer kipróbálásában

A társas orientáció kérdése az individualizmus és kollektívizmus fogalmain keresztül vizsgálható leginkább, amelyek már számos területen [15] és összefüggésben felmerültek [16]. A kábítószer-kipróbáló katonák esetében érdemes megvizsgálnunk, hogy hogyan viszonyulnak a társaikhoz, mennyire befolyásolhatók, illetve mennyire érzik fontosnak, hogy a csoportjukat kövessék.

A kollektivisták inkább a közösség összetartását, fontosságát hangsúlyozzák, míg az individualisták a szórakozást, az izgalmas életet részesítik előnyben. Az individualistákra jellemző továbbá, hogy saját céljaik megvalósítását helyezik előtérbe, ezért készek versengésre is, akár a csoporttól való elszakadás árán is (versengő individualizmus). A fiatalok általában a könnyű, szórakozó életmódot részesítik előnyben (hedonista individualizmus), mint a fele-

lősséget igénylő, csoportjukat (jelen esetben az egyes katonai szervezeteket, illetve magát a Magyar Honvédséget) összetartó tevékenységeket. Az önmeghatározás szempontjából a kollektivisták esetében első helyen áll a csoporthoz való tartozás (család, munkahely, valamilyen szervezet – pl. a Magyar Honvédség), míg az individualisták esetében ez kevésbé fontos.

Feltételeztük, hogy a kollektivista beállítottság hangsúlyozása védő faktorként szerepelhet a kábítószer kipróbálása ellen. Elképzelhető, hogy egy „egészséges” csoporthoz való tartozás, a közös időtöltések megóvhatják a katonákat a kábítószer kipróbálásától.

A kábítószer kipróbálásával és a kábítószerfüggőkkel kapcsolatos tolerancia alakulása

Számos olyan embernél, akinél kialakult a kábítószerfüggőség, a segítő, rehabilitációs folyamat során kiderült, hogy komoly családi problémákkal kellett megküzdenie, nem csak a gyerekkorban, de a közelmúltban is. Nehezen tudják problémáikat megoldani, gondjaikat megosztani másokkal, valamint esetenként segítséget kérni. Ha az egyének nem képesek elfogadni, hogy társaik másként viselkednek, illetve másként látják, értékelik ugyanazon szituációt – mint ők maguk – akkor az ilyen személyek számára olyan helyzetek is stressz-keltők lesznek, olyan helyzetek is problémát jelentenek majd, amelyek a többség számára könnyedén kezelhetők. Mivel képtelenek megoldani problémájukat és nem tudnak segítséget kérni – hiszen sok esetben

hiányzik számukra a támogató környezet – ez eredményezi azt, hogy helyzetüket „kilátástalannak” tartják. A „megoldhatatlan” körülmények, problémák elhalványítására, pillanatnyi megoldására használják sokan a kábítószer kipróbálását.

Összegezve tehát annak ismerete, hogy a katonák, illetve a belőlük képződött katonai csoportok milyen szinten tudják elfogadni, tolerálni a kábítószeresítés jelenségét több szempontból jelentőséggel bír, nemcsak a társas helyzeteket illetően, de a drog-gal kapcsolatos veszélyeztetettség miatt is. Ismeretük birtokában lehetőségünk nyílna arra, hogy fel tudjuk tárni attitűdjeiket, s ezáltal megbecsülhessük bizonyos viselkedések megjelenési valószínűségeit. El tudjuk helyezni őket az elfogadás (tolerancia) dimenziójában, és így jó közelítéssel meg tudjuk határozni azt, hogy mennyire lesznek képesek kezelni a kábítószeresítéssel kapcsolatosan esetlegesen megjelenő problematikus helyzeteket.

Az életkörülmények szerepe

Megvizsgáltuk bizonyos környezeti és életmódbeli sajátosságok egy csoportját, amelyek elősegíthetik, illetve gátolhatják a kábítószer kipróbálására vonatkozó hajlandóságot a sorállományú katonák körében. Arra kerestük a választ, hogy a katonák életvitelében, szabadidős tevékenységében feltárhatók-e olyan elemek, amelyek hajlamossíthatnak a kábítószer használatára, illetve melyek azok a szabadidős tevékenységek, amelyek a droghasználatra hajlamossító hatások ellen „dolgoznak”.

Az életmódra vonatkozó kérdések a következők voltak:

Az életvitelre és szabadidős tevékenységekre irányuló kérdéscsoportok (a bevonulás előtti időszakra vonatkozóan):

- Mennyi időt töltött tanulással a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött pénzkereséssel a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött sporttal a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött tévézéssel a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött számítógépezéssel a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött hobbival a bevonulás előtt?
- Mennyi időt töltött egyéb szórakozással a bevonulás előtt?

Az életvitelre és szabadidős tevékenységekre irányuló kérdéscsoportok (a szolgálati időre vonatkozóan):

- Mennyi időt tölt tanulással jelenleg?
- Mennyi időt tölt pénzkereséssel jelenleg?
- Mennyi időt tölt sporttal jelenleg?
- Mennyi időt tölt tévézéssel jelenleg?
- Mennyi időt tölt számítógépezéssel jelenleg?
- Mennyi időt tölt hobbival jelenleg?
- Mennyi időt tölt egyéb szórakozással jelenleg?

A vizsgálat menete

A vizsgálat 1155 sorállományú katonára kérdőíves megkérdezéssel folyt 2003 évben. A minta reprezentatív korra nézve, a katonák átlagéletkora 21 év volt. A kérdőív kitöltése önkéntes volt és név nélkül történt. A kérdőívek felépítésében elsőként a szociális orientációval, a katonák társas kapcsolataival összefüggő kérdéseket tettünk fel, amelyeket a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos pszichológiai kérdésekkel folytattunk. A demográfiai kérdések háttérváltozóként, összehasonlítási alapként jelentkeztek elemzéseink során. A válaszokat a témaköröknek megfelelően kábítószerrel kapcsolatos csoportonkénti felosztásban (pl. kábítószerrel kipróbált és kábítószerrel nem használó katonák összehasonlítása) SPSS statisztikai programcsomag felhasználásával értékeltük.

A metodológiai eredmények összegzéseként elmondhatjuk, hogy a kutatás során a katonák együttműködése kielégítő volt, a részvételi hajlandóság szintén. A kérdőív kitöltésének időtartama, valamint a befejezetlen kérdőívek aránya is utal arra, hogy a kérdőívek megértése nem okozott problémát a célcsoportnak.

Eredmények

Azt az eredményt kaptuk, hogy a sorállományú katonák körében az első drogkipróbálás (a választ adó katonák 28,8 %-ára értve) átlagosan 17 éves korra tehető.

A katonák majdnem fele soha nem szándékozik kipróbálni a kábítószerrel,

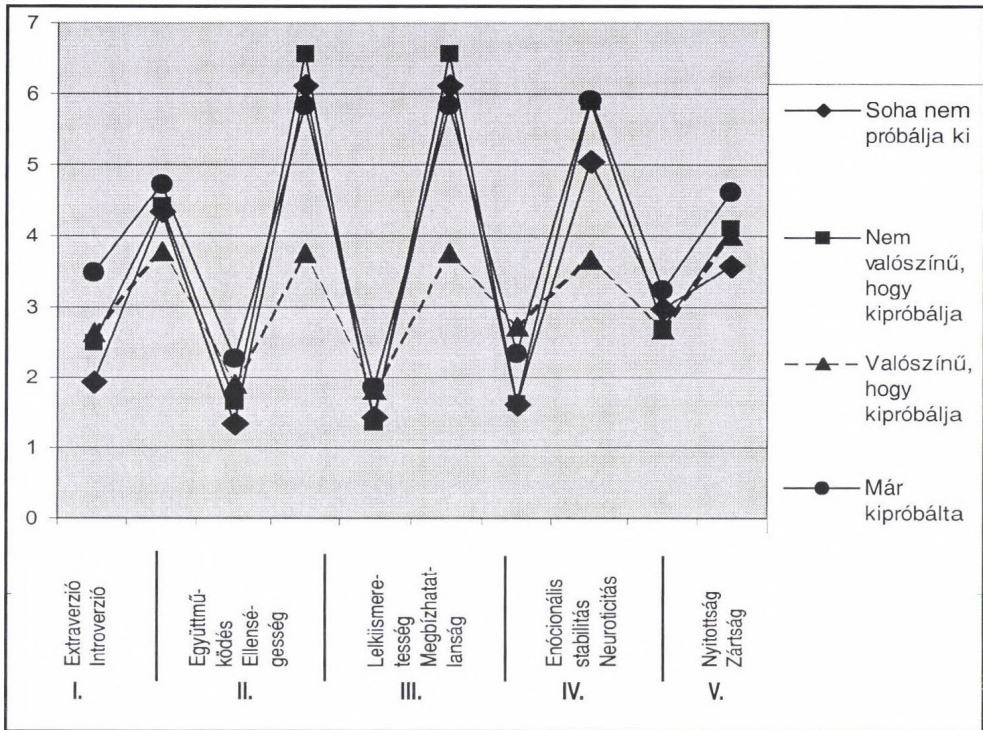
azonban a fennmaradó jelentős rész (kivéve a nem válaszoló 3,5%, akikről

Mit gondol, ki fogja próbálni a kábítószerrel?	Gyakorisági megoszlás	Százalékos megoszlás
Soha nem próbálja ki	494	42,8%
Nem valószínű, hogy kipróbálja	250	21,6%
Valószínű, hogy kipróbálja	38	3,3%
Már kipróbálta	333	28,8%
Összesen válaszolt	1115	96,5%
Nem válaszolt	40	3,5%
Teljes mintanagyság	1155	100,0%

I. táblázat: A kábítószerrel viselkedés megjelenése a katonák körében

nincs kezelhető adatunk) hezitál (nem valószínű, vagy valószínű, hogy kipróbálja a kábítószerrel 24,9%), illetve már ki is próbálta 28,8%. A számunkra igazán jelentős az a 24,9 %, akik fontolgatják a kábítószer kipróbálását, illetve azon katonák csoportja, akik biztosan nem akarják kipróbálni a szert a későbbiekben. Erre a két csoportra jellemző lehet egy bizonyos, a kábítószerrel kipróbálásával kapcsolatosan eltérő attitűd, amely segítségünkre lehet a kábítószer prevencióban.

Az 1. ábráról leolvasható, hogy extravertió, együttműködés, lelkiismeretesség, emocionális stabilitás és nyitottság (a „Big Five” dimenziók) mentén kifejezetten eltérő, jellegzetes profilt adnak a kábítószer-fogyasztókra a kábítószerrel kipróbálásában leginkább veszélyeztetett katonák, akiknek szándékukban van kipróbálni a kábítószerrel a jövőben. Legkisebb eltérések az extravertió és a nyitott-

1. ábra: A kábítószeresek megítélése és a kipróbálás összefüggése

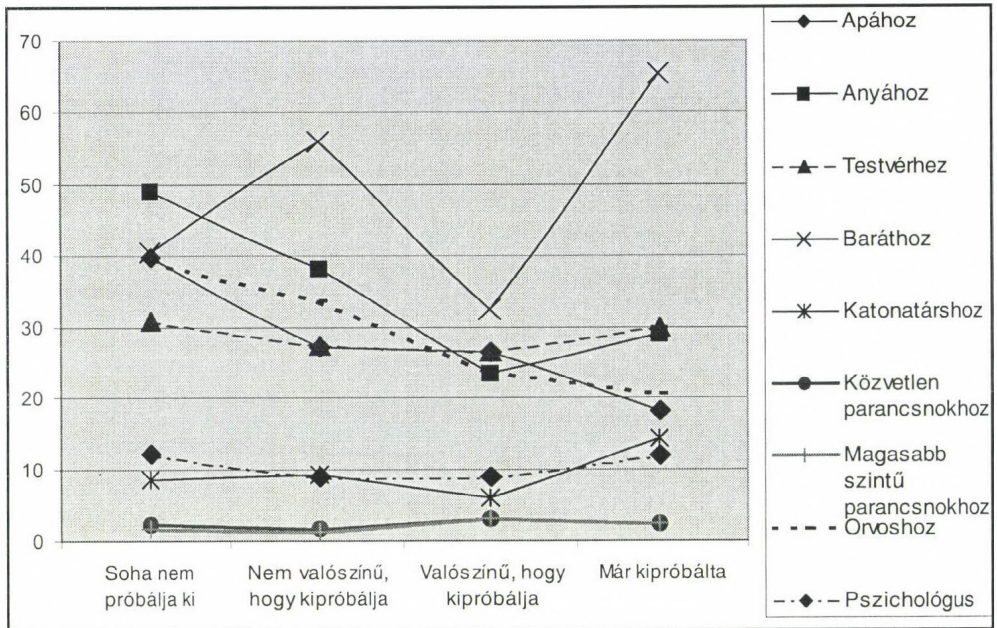
ság dimenziók mentén tapasztalhatóak, a másik három „Big Five” dimenziók negatív pólusaiban (ellenességesség, megbízhatatlanság, neuroticitás) a veszélyeztetett csoport még a kipróbálóknál is pozitívabban ítéli meg a kábítószer-fogyasztókat.

Láthatjuk, hogy a kábítószer kipróbálása szempontjából 4 eltérő csoport (már kipróbált, valószínű, hogy kipróbáló, nem valószínű, hogy kipróbáló és a soha nem próbáló), hogyan látja a kábítószer-fogyasztók személyiségét. A hezitáló csoport („valószínű, hogy kipróbálja”) a többi csoporttól nagyon eltérőképpen ítéli meg a kábítószer-fogyasztók személyiségét.

Ez a veszélyeztetett csoport („való-

színű, hogy kipróbálom a kábítószer”) valószínűleg tényleg ki fogja próbálni a kábítószer, mivel még a kábítószer már kipróbált csoportnál sokkal pozitívabban ítéli a fogyasztókat. Míg a többi három csoport szinte egyöntetűen ellenségesnek, megbízhatatlannak, neuroticitásra hajlamosnak tartja a kábítószer-fogyasztókat, addig a veszélyeztetett hezitáló csoport sokkal kevésbé tartja jellemzőnek rájuk ezeket a negatív személyiség-vonásokat.

A már drogot kipróbált csoport csak ott tér el a többi csoporttól, hogy extrovertáltabbnak, társaságkedvelőnek, illetve beszédesnek és aktívnak ítéli meg a kábítószer-fogyasztókat. De ezzel párhuzamosan zártabbnak, olyan személynek tartanak egy kábí-

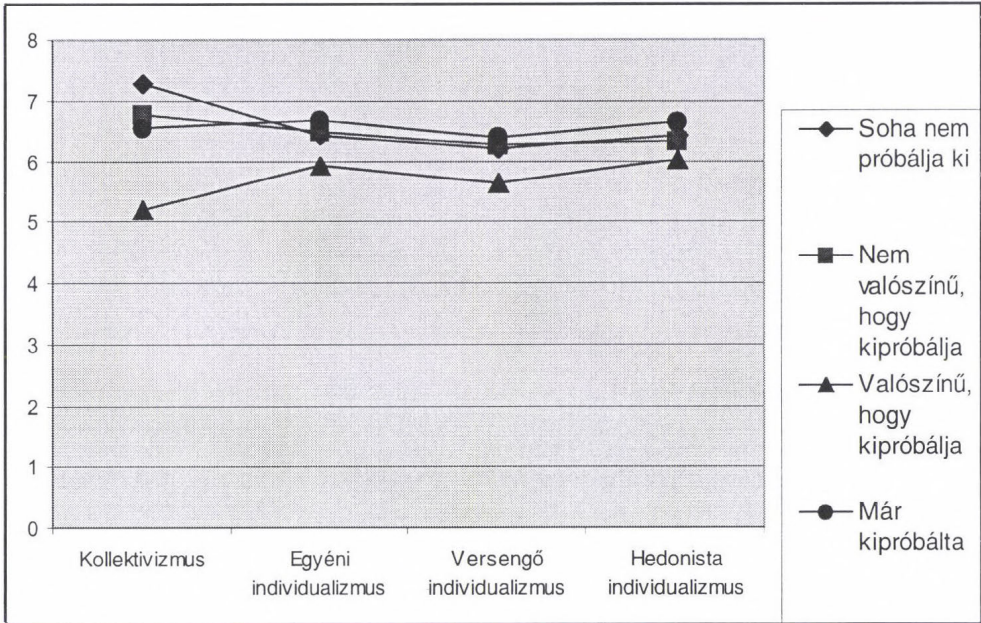

2. ábra: A kábítószerrel kapcsolatos segítségkérés és a kábítószer kipróbálása

tószer használót, aki ragaszkodik a szokásaihoz, bevált dolgaihoz. Ez valószínűleg a fogyasztással járó kötöttséggel, a rituáléval jár együtt, ami a már kipróbálók számára ismerős. Úgy tűnik, hogy a már kábítószer próbált személyek személyiség ítéletét lehet leginkább figyelembe venni a kábítószeresekre vonatkozóan, ez a kép tűnik a legrealisabbnak.

A sorállományú katonák a kábítószer kipróbálásától függetlenül tendenciaszerűen a legtöbb segítséget a barátjuktól várják (Izd. 2. ábrát). Kivéve azokat a katonákat, akik még nem próbálták ki a drogot, mivel ők leginkább édesanyjukhoz fordulnának kábítószerrel kapcsolatos problémájukkal. A barátjuk mellett testvérükhöz, szüleikhez és orvoshoz fordulnának leginkább azok a katonák, akik már kipróbálták a kábítószer.

A kábítószer már kipróbált, valószínűleg használó katonák sokkal inkább bíznak a barátjukban (tehát az ő esetükben a droggal kapcsolatos problémával való másokhoz fordulás nem csak teoretikus, mint a többi három csoport esetében). Felértékelődik a katonatársak szerepe is, sőt feltételezhető, hogy a sorkatonai szolgálat alatti fő baráti kör a katonatársak köréből kerül ki. Tehát a kábítószerrel már találkozott csoport tagjai a droggal kapcsolatosan felmerülő esetleges kérdéseiket nem szakemberrel (az orvoshoz való fordulás itt a legalacsonyabb százalékban van jelen), hanem önmagukhoz hasonlóan ugyanúgy a kábítószeres veszélyeit kevésbé ismerő, vagy éppen esetlegesen félrevezető személyekkel kerül függőségi kapcsolatba. A segítségkérés azért is igen fontos terület, mivel ezek az eredmények azt jelzik,

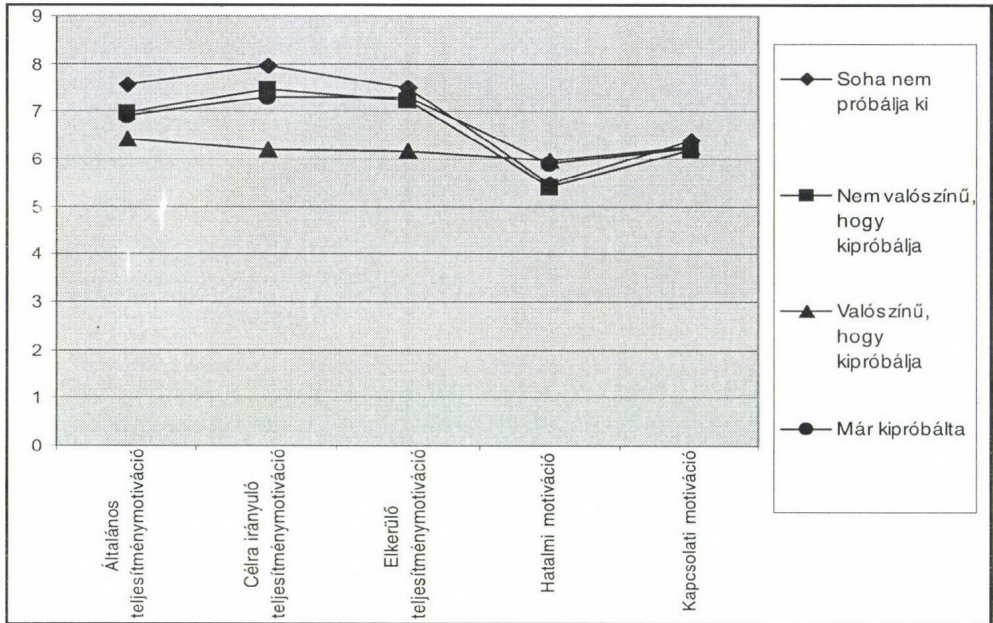
3. ábra: A társas orientáció és a kábítószerkipróbálás kapcsolata

hogy kortárs (katonák körében létrehozott) csoport felvilágosítása igen szükséges a sorállomány körében.

A kábítószer még nem próbált, de hezitáló csoportok („nem valószínű, hogy kipróbálja” vagy a „valószínű, hogy kipróbálja” hozzáállást mutató csoportok) tagjai körében is érdekes segítségkérési konstelláció alakul. A kábítószer nagy valószínűséggel kipróbálók a legnehezebben megközelíthető csoportnak tűnnek, vagyis ők kommunikálnak legkevésbé, ők azok, akik a barátaikhoz is kevésbé fordulnának, mint a többi csoport tagjai. Őket kellene valahogyan elérni, és mivel a barátok szerepe itt is kifejezett, ez leginkább a barátokon, a katonatársakon keresztül vihető véghez. A kissé ellenállóbb hezitálók csoportja („nem valószínű, hogy kipróbálják a kábítószer” véleményt adók) esetében is felértékelődik a barátok

szerepe, de emellett a kifejezett ellenálló csoportjához hasonlóan („soha nem próbálom ki a kábítószer”) esetükben a szülők, sőt kifejezetten az anya szerepe jelentős. Katonai vezetőhöz, közvetlen vagy magasabb szintű parancsnokhoz igen kis százalékban fordulnának a katonák (5% alatt). Pszichológushoz a két szélsőséges csoport (már kipróbálók és a soha nem próbálók) egyaránt 12%-ban fordulnának.

A 3. ábrán látható, hogy a kábítószer még nem próbált katonák, de a drogot a jövőben valószínűleg kipróbálók rendelkeznek egy olyan speciális társas orientációval, amely csak rájuk jellemző, vagyis egyszerre mutatnak a többi csoporthoz képest alacsonyabb érdeklődést a társas világgal szemben, mind a kollektivista, mind az individualista beállítottság mentén. A kábítószer nem próbált

4. ábra: A társas motivációk és a kábítószerkipróbálás kapcsolata

katonák kifejezetten kollektivisták beállítottságot mutatnak, számukra a legfontosabb a közösség összetartása és a csoportjuk.

A legvédelebbernek tűnő csoport, a biztosan nem próbálók rendelkeznek a mintán belül a legmagasabb kollektívizmussal, vagyis ők azok, akik a mások döntéseit leginkább tiszteletben tartják, szeretnek jóban lenni másokkal, fontos számukra, hogy környezetükben másoknak ne sérüljenek az érdekei, és arra törekednek, hogy harmóniában együttműködő csoport vegye őket körül. Ez sok esetben együtt járhat magasabb szintű alkalmazkodóképességgel, magasabb empátiával és konfliktuskezelési hajlammal.

A kábítószer szempontjából leginkább veszélyeztetett csoport, akik a jövőben valószínűleg szándékukban áll kipróbálni a drogot eltérő motivációs tendenciákat mutatnak (Izd. 4. ábra) a többi csoporttól. Ez az eltérés a tel-

kipróbálják a drogot, úgy tűnik, hogy kevésbé érdeklődnek a társas környezetük iránt, mint a többi csoport tagjai. A segítségkérés szerkezetéhez hasonlóan (Izd. 2. ábra) kevésbé kommunikálnak, nem figyelnek társas környezetükre, magukba zárkoznak és nem kérnek problémáik megoldásához segítséget másoktól. A többi csoporthoz képest kevésbé kollektivisták, nem akarnak egy közösséghez tartozni, leginkább a hedonista beállítottság jellemző rájuk (pl. szeretik a kényelmes életet, és ennek érdekében szívesen barátkoznak befolyásos emberekkel).

A kábítószer fogyasztás szempontjából kifejezetten veszélyeztetett csoport, azok a katonák, akiknek a jövőben valószínűleg szándékukban áll kipróbálni a drogot eltérő motivációs tendenciákat mutatnak (Izd. 4. ábra) a többi csoporttól. Ez az eltérés a tel-

Kábítószer kipróbálására ható kipróbálókra vonatkozó tolerancia	β	Szign.
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer a családjában?	0,001	0,968
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer a barátai körül?	0,433	0,000
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer a közvetlen katonatársai közül?	0,075	0,117
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer a bővebb katonai egységbeli (pl. laktanya) társai közül?	-0,022	0,620
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer a kedvenc szórakozóhelyen?	0,122	0,002
Mennyire fogadná el, ha valaki az Ön tudomásával kipróbálná a kábítószer szűkebb lakóhelyen?	-0,087	0,930

II. táblázat: *A saját kipróbálást valószínűsítő kábítószerhez való elfogadó hozzáállás*

jesítménymotivációk terén a legmarkánsabb, az általános, a célra irányuló és az elkerülő teljesítménymotivációjuk a legalacsonyabb a vizsgált csoportok között, ellentétben a kábítószer nem próbálókkal, akik a legmagasabb teljesítménymotivációs szinttel rendelkeznek

A kábítószer fogyasztáshoz eltérően viszonyuló 4 csoport tehát eltér a társas motivációjuk szempontjából. A veszélyeztetett hezitáló csoport (akik valószínű, hogy kipróbálják a kábítószer) úgy tűnik a teljesítményre való törekvésben térnek el leginkább a többi csoporttól. Ők nem törekednek a teljesítmény elérésére, nem igazán jellemző rájuk, hogy szeretnének előző teljesítményeiken javítani, nem akarnak keményen és pontosan dolgozni és nem fontos számukra, hogy amit elkezdtek, azt be is fejezzék.

De emellett a mintán belül aránylag magas hatalmi motivációval rendelkeznek, bár ők maguk nem törekednek a teljesítményre, mások munka-

végzését azonban szeretnék irányítani és szervezni, „uralkodni” másokon és befolyással lenni rájuk. Ezzel ellentétben azok, akik soha nem akarják kipróbálni a kábítószer, igen fontosnak tartják a teljesítményüket, nem rettennek vissza a nehézségektől, tudnak az elvégzendő feladataikra koncentrálni, és mindent megtesznek azért, hogy javíthassanak előző teljesítményükön.

A II. táblázat megmutatja, hogy a kábítószer kipróbálására leginkább az hajlamosít, ha a katonák a barátok közötti és a szórakozóhelyen történő kábítószerfogyasztást tolerálják, sőt még erőteljesebben jelentkezik ez a hatás, mivel kifejezetten a katonák tudomásával történik a kipróbálás.

A III. táblázatból leolvasható, hogy a kábítószerfüggők iránti tolerancia kifejezetten akkor jelent hajlamosító faktort a katonák körében, ha a tolerancia a kábítószer-kipróbálók elfogadásához hasonlóan a barátokra és a szórakozóhelyen megjelenő kábítószerfüggő személyre vonatkozik.

Kábítószer kipróbálására ható függőkre vonatkozó tolerancia	β	Szign.
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a szűkebb családjában?	0,021	0,984
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a barátai közül?	0,173	0,001
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a közvetlen katonatársai között?	0,012	0,803
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a bővebb katonai egységbeli (pl. laktanya) társai közül?	0,019	0,714
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a kedvenc szórakozóhelyén?	0,117	0,022
Mennyire fogadná el, ha valaki kábítószerfüggő lenne a szűkebb lakóhelyén?	0,024	0,603

III. táblázat: *A saját kipróbálást valószínűsítő kábítószerfüggőkhöz való elfogadó hozzáállás*

Az életkörülmények változásának vizsgálata során látható (lsd. IV. táblázat), hogy a katonák bevonulásuk előtti életkörülményeik alapján sokkal nagyobb különbséget mutatnak a kipróbálás szempontjából. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy a sorálmányból már kábítószer próbáltak (28,8%) jórészt 18 éves kora előtt próbálta ki először a drogot (átlagosan 17 éves korra tehető a kipróbálás életkora). Másrészt a jelenlegi életkörülmények megítélése már jóval kevés-

bé okoz kipróbálásra való hajlandóságot (még a jelenlegi életkörülményüket nagyon rossznak ítéelők közül is 34,1% gondolja úgy, hogy soha nem fogja kipróbálni a kábítószer).

Azonban a hezitálók („nem valószínű, hogy kipróbálják” vagy a „valószínű, hogy kipróbálják” véleményt mutatók csoportjai) sokkal nagyobb számban vannak azon katonák között, akik a jelenlegi életkörülményeket nagyon rossznak tartják. Ez arra

Életkörülmény % a bevonulás előtt	Ki fogja-e próbálni a kábítószer?			
	Soha nem fogom kipróbálni	Nem valószínű, hogy kipróbálok	Valószínű, hogy kipróbálok	Már kipróbáltam
Nagyon rossz	13,3	6,7	–	80,0
Rossz	30,0	16,7	6,7	46,7
Elfogadható	39,5	22,3	2,6	35,6
Jó	44,3	24,8	3,6	27,3
Nagyon jó	53,2	17,6	3,8	25,5

Chi-négyzet érték=41,674 , df = 16 , p < 0,000

IV. táblázat: *A kábítószer kipróbálása és az életkörülmények alakulása a bevonulás előtt*

Jelenlegi Életkörülmény	%	Ki fogja-e próbálni a kábítószer?			
		Soha nem fogom kipróbálni	Nem valószínű, hogy kipróbálom	Valószínű, hogy kipróbálom	Már kipróbáltam
Nagyon rossz		34,1	22,2	7,4	36,3
Rossz		37,9	21,5	3,6	37,0
Elfogadható		45,7	23,9	2,0	28,4
Jó		50,5	22,1	3,9	23,5
Nagyon jó		65,8	10,6	5,2	18,4

Chi-négyzet érték=45,486, df = 16 , p < 0,001

V. táblázat: *A kábítószer kipróbálása és az életkörülmények alakulása a bevonulás után*

enged következtetni, hogy a nem megfelelőnek tartott körülmények hajlamosíthatják a katonákat arra, hogy a droghoz nyúljanak, mintegy a körülmények feledtetésére és kárpótlására. Ezzel összhangban az is igaz, hogy azon katonák közül, akik jelenlegi körülményeiket jónak vagy nagyon jónak tartják, szignifikánsan kevesebben nyúlnának kábítószerhez.

Összességében az életkörülmények befolyásolóan hatnak a katonák kábítószer kipróbálási attitűdjére. A bevonulás előtti életkörülmények főleg a családi, illetve baráti szocializációs háttérre visszavezethetően. Azonban a jelenlegi (bevonulás utáni) életkörülmények megítélése amiatt lehet fontos, hogy sok katona számára a sorállományi szolgálat az első olyan helyzet, amikor távol kerül a megszokott környezetétől, és új körülmények és normák veszik körül. Ezzel együtt ez a rendre, rendszeresre épülő szocializációs környezet számos esetben elősegítheti, míg mások esetében gátolhatja a kábítószer kipróbálására való hajlamot.

Az *V. táblázat* eredményeiből az új életmódhoz való alkalmazkodás kimeneteleit láthatjuk, mint a kábítószer kipróbálására való hajlamosító és protektív faktorokat. Úgy tűnik, hogy a szórakozás hajszolása, mint fő időtöltési tényező nagymértékben meghatározza már a bevonulás előtt is a katonák kábítószerhez való viszonyát. Ezzel együtt a bevonulás utáni szórakozással eltöltött sok idő is kockázati tényezőnek számít, ezért javasolt a katonák foglalkoztatása, a szabadidejük értelmes eltöltése, illetve olyan alternatívák adása, amely nemcsak a kábítószer, illetve egyéb egészségkárosító tényezők használatára épül.

Fő prediktorok (lineáris regresszió vizsgálat)

Az előzőekben áttekintett hajlamosító és védő tényezők (a viselkedés és vélemény, illetve a személyiség-szintű változók) vizsgálata mellett a szabadidős tevékenységeket egy közös modellben elemeztük, lineáris regresszió vizsgálat elvégzésével.

A függő változónál (a kábítószer kipróbálása) a négy lehetséges válaszlehetőséget (soha nem próbálja ki; nem valószínű, hogy kipróbálja; valószínű, hogy kipróbálja és már kipróbálta a válaszadó a kábítószer) kettőre szűkítettük, vagyis két részre bontottuk a mintát: egyikbe azok a katonák tartoztak, akik kipróbálták már a kábítószer, a másikba, pedig akik még nem próbálták ki. A független változókat csoportokba rendeztük és kapcsolatukat ezekben a csoportokban vizsgáltuk lineáris regresszióval. A szignifikánsnak bizonyult változókat és a kipróbálásra gyakorolt hatásukat jelző standardizált regressziós együtthatók az alábbiakban láthatóak.

Hajlamosító tényezők – kockázati faktorok

Szórakozás bevonulás előtt: minél többet járt szórakozóhelyekre bevonulása előtt a katona, annál inkább kipróbálja a kábítószer (Béta = 0,115** ; szign.: 0,003).

Szórakozás jelenleg: minél több időt tölt szórakozással a katona, annál inkább valószínű, hogy kipróbálja a kábítószer (Béta = 0,090* ; szign.: 0,022).

Protektív tényezők – védő faktorok

Tanulás bevonulás előtt: minél többet tanult bevonulás előtt a fiatal, annál kevésbé próbálna ki a kábítószer (Béta = - 0,067* ; szign.: 0,026).

Jelenlegi hobbi: minél több időt tölt hobbijával a szolgálati idő alatt, annál kevésbé próbálna ki a kábítószer (Béta = -0,080* ; szign.: 0,042).

A fenti szabadidős tevékenységek befolyásoló szerepét bemutató értékek

közül a szignifikánsnak (* = $p \leq 0,05$; illetve ** = $p \leq 0,01$) bizonyult hatásokat láthatjuk. A kapcsolatok erősségét jelző számok standardizált regressziós együtthatók. Például a „tanulás a bevonulás előtt” és a „jelenlegi hobbi” esetén a negatív értékek azt jelentik, hogy tanulással és hobbijuk gyakorlásával több időt töltő katonák kevésbé próbálnák ki a kábítószer, mint az említett tevékenységekkel kevesebbet foglalkozó társaik.

A regressziós értékekből leolvasható, hogy protektív megoldási tényező lehet a szabadidő hasznos eltöltésére a hobbi gyakorlása, illetve a tanulás. Bár a lineáris regressziós vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a tanulás csak a bevonulás előtt hathat védő faktorként, a bevonulás után a hobbi léphet fel a tanulást helyettesítő védő faktorként. Ezt a jelenséget úgy is magyarázhatjuk, hogy mivel a bevonulás előtti legfőbb hasznos időtöltésnek a tanulás valószínűsíthető, a katonai szolgálat után tanulásra még azok körében, ahol igény lenne rá sincs minden esetben megfelelő lehetőség, ezért jelenhet meg a hobbi gyakorlása mintegy a tanulást helyettesítő protektív tényezőként.

Összegzés

A hajlamosító és protektív személyiségbeli és szocio-kulturális jegyek áttekintése még inkább erősíti azt a benyomást, hogy igen nagy szerepük van a kábítószer kipróbálásában. A kábítószeresek személyiségének eltérő megítélése, a segítségkérés szerkezete, a társakhoz való viszonyulás (társas orientáció és motiváció) mindez, a kábítószer kipróbálásával és

a kábítószer-függőkkel kapcsolatos tolerancia alakulása, az életkörülmények megítélése mind-mind a kábítószer kipróbálásának szempontjából fontos viselkedéses és vélemény szintű változók. Voltaképpen ezek fejtik ki leginkább hatásukat a kábítószer kipróbálására, vagyis a személyiség mindig jelen van, azonban a viselkedés és vélemény szinten jelentkező megnyilvánulások általában könnyebben megragadják a kutatók figyelmét.

Az eredmények alapján feltételezhető továbbá, hogy a kábítószer kipróbálása után megváltozik a katonák véleménye a kábítószeresekkel kapcsolatosan, mivel a kognitív diszsonancia elméletére utalva [17] valószínűleg nem szívesen tekintenek károsnak és negatívnak olyan dolgokat, amit már ők is megtettek, illetve esetlegesen nap mint nap megtesznek. Ezen jelenségnek van még egy további járulékos veszélye, mivel jelen vizsgálat egyik, a segítségkérés szerkezetében megmutatókozó eredménye szerint a kábítószerrel még nem próbált, de a jövőben valószínűleg kipróbáló katonák leginkább barátjukhoz, kortárscsoporthoz fordulnának lelki, illetve droggal kapcsolatos problémájuk esetén. Ezzel együtt fennállhat annak a veszélye, hogy a kábítószerrel már kipróbált katonák a szerrel még nem próbált társaik véleményét is elfogadóbbá formálják a kábítószerrel kapcsolatosan.

A jelen vizsgálat jelentősége emellett még, hogy lépéseket tett a kábítószer kipróbálására hajlamosító speciális, csak a fegyveres testületekre jellemző

pszichológiai és szocio-kulturális tényezők feltárására a Magyar Honvédség katonáinak körében. Elmondható, hogy bár a kábítószer kipróbálását vizsgálva igen bonyolult jelenséggel állunk szemben, azonban a megfelelő személyiség, vélemény és viselkedéses tényezők feltárásával közelebb juthatunk ezen kérdés megválaszolásához. Ez még inkább érvényessé és fontossá válik a sorkatonai szolgálatról való áttérés után az önkéntes haderő állományára nézve, hiszen eredményeink szinte teljes mértékben átvihetőek, sőt feltétlenül felhasználásra javasoltak az önkéntes állomány körében folytatandó drogprevenációs törekvések és vizsgálatok során is.

Az eredményeink megbízható alkalmazhatóságára az enged következtetni, hogy kifejezetten a fegyveres testületekre és ezzel együtt minden szervezetre és csoportra jellemző (az esetek többségében a társas kapcsolatokra hangsúlyt fektető) vizsgálati faktorokat használtunk fel a kutatásunk során. Ide tartoznak többek között a tolerancia, közös szabadidős tevékenységek társas motivációk és társas orientáció jelenségek körének felmérése és speciális mintázatának feltérképezése.

Végezetül azt mindenképpen érdemes megjegyeznünk, hogy ezek a pszichológiai és szocio-kulturális ható-tényezők (kockázati vagy hajlamosító tényezők) sohasem önmagukban hatnak, hanem az életkörülmények és a szabadidős tevékenységek megváltozása nagymértékben befolyásolják (amely jelenség vitat-

hatatlanul jelen van és az önkéntes haderőre való áttérés után, a jövőben is megjelenik a Magyar Honvédség kereteiben tevékenykedők esetében). Tehát egy vagy két, a kábítószer kipróbálására hajlamosító vélemény vagy viselkedéses szintű tényező megjelenése nem feltétlenül jelenti a kipróbálás tényét, sokkal inkább globálisan, rendszerben kezelendők ezen tényezők a kábítószer prevenció folyamata során.

IRODALOM

- [1] Jávor É. (szerk.): Drogcsapda. Poginarmicum Kiadó, 2001, Budapest.
- [2] Block, J. H., Keyes, S.: Longitudinally foretelling drug usage in adolescence: Early childhood personality and environmental precursors. *Child Development*, 1988, 59: 336-355.
- [3] Bácskai E.: A protektív tényezők szerepe a drogmegelőzés hatékonyságában. Kandidátusi értekezés, 1993, Budapest.
- [4] Kindermann, W.: Drogveszély és drogfüggőség. Magyar Karitás, 1998, Budapest.
- [5] Newcomb, M. D., Maddahian, E., Bentler, P. M.: Risk factors for drug use among adolescents: Concurrent and longitudinal analyses. *American Journal of Public Health*, 1986, 76: 525-531.
- [6] Anglin, M. D., Thompson, J. P., Fisher, D. G.: Parental, personality, and peer correlates of psychoactive mushroom use. *Journal of Drug Education*, 1986, 16(3): 265-285.
- [7] Newcomb, M. D., Bentler, P. M.: Consequences of adolescent drug use: Impact on the lives of young adults. Newbury Park, 1988, CA: Sage.
- [8] Domokos T., Kulcsár L.: Kábítószerhasználattal kapcsolatos tanulói és pedagógusvizsgálat Miskolcon. Kutatási beszámoló. 1999, Echo Oktatási Műhely.
- [9] Burkett, S. R., Jensen, E. L.: Conventional ties, peer influence, and the fear of apprehension: A study of adolescent marijuana use. *Sociological Quarterly*, 1995, 16: 522-533.
- [10] Moncher, M. S., Holden, G. W., Schinke, S. P.: Psychosocial correlates of adolescent substance use: A review of current etiologic constructs. *The International Journal of the Addictions*, 1991, 26(4): 377-414.
- [11] Costa, P. T., McCrae, R. R.: Four Ways Five Factors Are Basic. *Personality and Individual Differences*, 1992, 13: 653-665.
- [12] Berkowitz, L., Daniels, L. R.: Responsibility and dependency. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1963, 66: 429-436.
- [13] Latané, B. & Dabbs, J. M.: Sex, group size and helping in the cities. *Sociometry*, 1975, 38: 180-194.
- [14] Piliavin, J. A.: Addiction to Altruism? *American Sociological Review*, 1982, 48: 560-568.
- [15] Triandis, H. C.: Individualism and collectivism. Boulder, 1985, CO: Westview Press.
- [16] Gelfand, M. J., Triandis, H. C., Chan, D. K.S.: Individualism versus collectivism or versus authoritarianism? *European Journal of Social Psychology*, 1996, 26: 397-410.
- [17] Festinger, L.: A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford University Press, 1962, California.

Col. Zsuzsanna Szilágyi
M.D.M.C., Ph.D.

Revealing the psychological background of drug using behaviour and preventive approaches in the armed forces

The major aim of the recent study is to present the results of the research conducted in the Hungarian Army in 2003 which reveals the special psychological background and aspects of drug prevention. In the long run we are pursuing to apply the results into drug prevention attempts. The referring research using questionnaire method was conducted among 1555 regulars of the Hungarian Army. Summarising the results of the study

it can be stated that several predictive and protective factors exist (psychological and behavioural as well) which are typical of the armed forces. These factors among others the interpretation of changes in circumstances, toleration toward drug using behaviour, social orientation and motivation and the special structure of social support. Getting to know the more about the above mentioned personality and behavioural concepts the more we are going to be able to screen and treat the explicitly endangered group of regulars in a more efficient and preventive way.

Dr. Szilágyi Zsuzsanna o.ezds.
1555 Budapest, Pf. 68.